

КОДЕКС ЗА ПРОФЕСИОНАЛНА ЕТИКА НА ЛЕКАРИТЕ В БЪЛГАРИЯ

(приет 1993 г., изм. и доп. обн., ДВ, бр. 85 от 28.09.2013 г.)

ВЪВЕДЕНИЕ

Лекарската професия е творчество, което съчетава наука, изкуство и техника. Тя служи на живота, здравето (психическо и физическо) и работоспособността на отделния човек и целия народ. Лекарската професия е свободна професия. Тя изисква от лекаря човечност, всеотдайност и чувство за отговорност. Лекарят е длъжен да упражнява своята професия по съвест и да отговаря на доверието, което му предоставя тя.

Лекарската етика е съвкупност от норми на поведение, които служат изцяло на живота и здравето на индивида и обществото.

Етичните норми регулират отношенията на лекаря с пациента и неговите близки и отношенията на лекаря с колегите му и с обществото.

Правилата на професионалната лекарска етика са задължителни за всеки лекар.

РАЗДЕЛ I. ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Чл. 1. Лекарската професия може да се изпълнява само от лице с висше медицинско образование и призната в република България правоспособност.

Чл. 2. Лекарската професия се основава на следните ценности:

1. Професионална компетентност и отговорност;
2. Честност, човечност, милосърдие;
3. Добросъвестност;
4. Тактичност в отношенията с пациентите, колегите и обществото;
5. Неприязън към самонадеяността и самохвалството;
6. Вежливост към пациента и неговите близки;
7. Психологичен подход към болния;
8. Толерантност към религиозните убеждения, етническите традиции, политическите убеждения и политическата принадлежност на личността;
9. Еднакво отношение към болните с различно обществено, социално и материално положение.

Чл. 3. Лекарят действа в интерес на живота, физическото и психическото здраве на пациента и съдейства за социалната му реадaptация.

Чл. 4. (доп. - ДВ, бр. 85 от 2013 г.) Лекарят е длъжен да познава и спазва своите професионални и съсловни правила и задължения, произтичащи от закона, устава на Българския лекарски съюз (БЛС) и този кодекс.

Чл. 5. Лекарят има право на професионална независимост и лична свобода за осигуряване на медицинска помощ и грижи за пациента при всички форми на упражняване на професията.

Чл. 6. Лекарят има право на свобода за лекуване на пациентите си **без външно влияние или намеса** върху неговата професионална оценка, решения и действия, като поема отговорността за това.

Чл. 7. Всеки лекар има равни възможности за медицинска дейност, подготовка и усъвършенстване, наемане на работа и право на практика без разлика на раса, религия, произход, пол, възраст или политическа принадлежност.

Чл. 8. Компетентността на лекаря, качеството на медицинското обслужване и грижите за пациента, както и контролът върху тях трябва да бъдат поставени в центъра на вниманието на лекарската дейност.

Чл. 9. Лекарят има свобода за разпространение на знанията и уменията си вътре и извън страната, в която живее. Трябва да има и условия за постигане на най-високо ниво в областта на медицинското образование, наука и практика. Той трябва да има **свободен достъп до различните форми на квалификация и усъвършенстване**, за участие в събрания на национални и международни медицински асоциации, конгреси, симпозиуми и други медицински прояви независимо от повода и мястото, където те са организирани.

Чл. 10. Лекарят признава и защитава правата на своите пациенти така, както са посочени в декларацията на Световната Медицинска Асоциация (Лисабон, 1981 г.) И се отнася с уважение към достойнството на човешката личност.

Чл. 11. Независимо от своята специалност, квалификация или ангажименти, лекарят **е длъжен да оказва спешна помощ на всеки болен**, чието здраве и живот се намират в непосредствена опасност.

Чл. 12. (1) (предишен текст на чл. 12 - ДВ, бр. 85 от 2013 г.) **Лекарят може да откаже лечението и консултацията**, когато е убеден, че между него и пациента липсва необходимото доверие или липсват условия за изпълнението на неговите професионални права и задължения. Това не се отнася до задълженията му да окаже медицинска помощ при спешни случаи.

(2) (нова - ДВ, бр. 85 от 2013 г.) Лекарят има право да откаже преглед, консултация и лечение, когато има пряка заплаха за здравето и живота му.

Чл. 13. Всеки лекар в ежедневната си дейност се стреми да утвърждава собствения си и на съсловие то авторитет, като дори извън рамките на професионалната си дейност се въздържа от постъпки и действия, които биха уронили честта или достойнството на лекарската професия.

Чл. 14. Лекарите трябва да следят стриктно използваните начини за информиране на пациентите и населението и да не допускат името, квалификацията и уменията им да се използват с рекламна цел.

Чл. 15. Обозначенията, поставени върху табелите пред лекарските кабинети, в бланките на писма, рецептите, в телефонните указатели и други средства, не трябва да имат рекламен характер.

Чл. 16. (1) Разрешените указания, отразени на табелите на лекарските кабинети, следва да включват само: име и фамилия, законно придобити титли, призната и упражнявана медицинска специалност; приемни дни и часове на лекаря, адрес и телефонен номер.

(2) Разрешените указания върху рецептите, бланките за писма или в нетърговските указатели включват: име и фамилия, законно придобита титла, научна степен и звания, придобита и упражнявана медицинска специалност, адрес и телефон, които улесняват контактите на лекаря с неговите пациенти.

Чл. 17. Лекарят не може да си приписва и огласява компетентност, която не притежава и не е придобита по законно установения ред.

Чл. 18. Лекарят може да участва в здравни радио- и телевизионни програми, печатни издания за разпространение на здравни знания, но е недопустимо те да се използват за преки внушения на гражданите при избора им на лекуващ лекар или здравно заведение.

Чл. 19. При стихийни бедствия, граждански конфликти и по време на война лекарят по своя преценка продължава грижите за пациентите.

Чл. 20. Лекарят има право да защитава интересите и потребностите на пациентите си пред всички лица и институции, които биха отказали или ограничили грижата за болни, ранени или излежаващи наказания лица.

Чл. 21. Лекарят е длъжен непрекъснато да се усъвършенства, да търси и анализира причините на заболяванията и да съдейства за тяхната профилактика.

Чл. 22. Лекарят има задължението да помага за обучението на колегите си, да споделя своя опит с тях и да съдейства за тяхната специализация и усъвършенстване.

Чл. 23. Когато се налагат научни експерименти върху животни, лекарят е длъжен да зачита международните принципи и закони за закрила на животните.

РАЗДЕЛ II. ОТНОШЕНИЯ ЛЕКАР-ПАЦИЕНТ

Чл. 24. (1) Лекуващият лекар е свободно избран от пациента или неговите близки лекар, който осигурява цялостния процес на лечение на болния. Лекуващият лекар води медицинско досие на пациента и отговаря за неговото съхранение. В случай че се оттегли, той е длъжен да осигури непрекъснатост в лечението, като представи цялата необходима информация на лекаря, който ще го замести.

(2) Лекуващият лекар, ако по изключение бъде наложен на пациента по силата на закон, административен акт или други обстоятелства, трябва да действа съобразно този кодекс.

Чл. 25. Лекарят не може да провежда изследвания, които биха навредили на психиката, достойнството и морала на лицето.

Чл. 26. Лекарят няма право да извършва лечебно-диагностични процедури без съгласието на болния или близките му, освен при непосредствена заплаха за живота на пациента.

Чл. 27. Необходимо е уважение към интимната сфера на пациента. Недопустимо е лекар да използва прегледа и лечението за осъществяване на интимен контакт с пациента.

Чл. 28. (изм. - ДВ, бр. 85 от 2013 г.) (1) Лекарят зачита правото на болния да бъде информиран за своето състояние, естеството на болестта и за средствата и възможностите за диагностика и лечение.

(2) Лекарят зачита правото на болния да поиска второ мнение, както и информация за други методи за диагностика и лечение.

Чл. 29. (изм. - ДВ, бр. 85 от 2013 г.) Когато болният поради непознаване на опасните последици на заболяването отказва съгласие за необходими изследвания и лечение (например операция), лекарят е длъжен да разясни и неблагоприятната прогноза, ако не се проведе това лечение, по разбираем за пациента начин. Това задължение отпада, когато **пациентът изрично заяви, че не желае да получи тази информация.**

Чл. 30. Лекарят няма право да прекъсва живота на пациента.

Чл. 31. (изм. - ДВ, бр. 85 от 2013 г.) Лекарят трябва да извърши всичко възможно **неизлечимо болните** да прекратят остатъка от живота си без болки и страдания, при съхранено достойнство.

Чл. 32. Лекарят по силата на свои убеждения (морални, религиозни и др.) **Има право да откаже прекъсване на нормална бременност.**

Чл. 33. Лекарят е длъжен за установяване на настъпила смърт да използва всички критерии за сигурност на преценката съгласно правилата за добра медицинска практика.

Чл. 34. При вземане на тъкани и органи с цел **трансплантация** трябва точно да се спазват изискуемите критерии за констатиране на смъртта на донора. Ако пациентът приживе е изразил несъгласие за вземане на органи от неговия труп, то това мнение трябва да бъде уважено.

Чл. 35. Лекарят е длъжен да **потърси консултация от друг лекар** или лекари, когато състоянието или заболяването на пациента налага това.

Чл. 36. (1) (изм. - ДВ, бр. 85 от 2013 г.) Лекар консултант е лекар, извикан при болния от лекуващия лекар по негова инициатива или по искане на самия болен или неговите близки за консултация.

(2) (изм. - ДВ, бр. 85 от 2013 г.) Консултантът получава от лекуващия лекар всички необходими сведения за болния и цялата налична документация. Заключение си консултантът документира и съобщава на лекуващия лекар и на пациента и/или на неговите близки.

Чл. 37. (доп. - ДВ, бр. 85 от 2013 г.) Лекарят или лечебното заведение нямат право на отказ за консултация, ако такава се желае от болния или близките му и те са готови да поемат разходите по желаната консултация, освен при случаите по чл. 12 и чл. 35.

Чл. 38. (1) (нова - ДВ, бр. 85 от 2013 г.) При необходимост се свиква лекарски консилиум.

(2) (предишна ал. 1 - ДВ, бр. 85 от 2013 г.) **Лекарски консилиум** е съвещание на лекари консултанти, което се свиква от лекуващия лекар по негова преценка, по желание на пациента или близките му, в случаите на трудности или противоречия в диагностиката и лечението. Решенията на консилиума при общо съгласие са задължителни и се привеждат в изпълнение.

(3) (предишна ал. 2, изм. - ДВ, бр. 85 от 2013 г.) За определени заболявания при нужда се използват консултациите на национални и републикански консултанти.

Чл. 39. (1) Независим лекар-експерт е онзи лекар, определен от компетентен орган или заинтересувана институция да извърши експертиза или друго някакво изследване на определено лице, както и да се произнесе относно правилността на дадена диагноза или лечение, включително и случаите на анкетиране на медицински разходи за сметка на дадена осигурителна организация.

(2) Не може да бъде независим експерт лице, което е било или е лекуващ лекар или консултант на болния.

(3) Изискванията по този член не се отнасят до експертизата на работоспособността.

РАЗДЕЛ III. ОТНОШЕНИЕ МЕЖДУ ЛЕКАРИ

Чл. 40. Колегиалността е основен дълг, който трябва да се спазва, като се уважават интересите на болния.

Чл. 41. (1) (доп. - ДВ, бр. 85 от 2013 г.) Лекарите винаги си дължат морална и професионална помощ.

(2) (изм. - ДВ, бр. 85 от 2013 г.) Забранява се да се оклеветява колега, да се злослови и да се разпространяват неверни и недоказани обвинения срещу него.

(3) (изм. - ДВ, бр. 85 от 2013 г.) Лични разногласия между лекари не могат да бъдат предмет на публични полемики.

Чл. 42. (изм. - ДВ, бр. 85 от 2013 г.) Недопустимо е лекар да злепоставя колегата си чрез преценка и критика на неговата лечебна дейност или чрез изказвания срещу неговата личност.

Чл. 43. (1) Интересът на болния, както и колегиалността изискват доверие в отношението между лекуващите лекари и лекарите консултанти.

(2) По време на заболяването, което е мотивирало консултацията, лекарят консултант трябва да се въздържа да посещава болния в болничното заведение или у дома без съгласието на лекуващия лекар, освен при изричното искане на пациента. Лекуващият лекар трябва да бъде уведомен при приемане на негов пациент в лечебно заведение.

Чл. 44. (изм. - ДВ, бр. 85 от 2013 г.) За всяка промяна в състоянието на болния при преместване в друго отделение или болница лекуващият лекар трябва да бъде информиран.

Чл. 45. Лекарят консултант или експертът изпълнява своята мисия, като спазва правилата на колегиалността. Той трябва да се въздържа в присъствието на пациента от преценка по отношение на диагнозата, лечението, личността и квалификацията на лекуващия лекар. Лекарят консултант или експерт трябва да съобщи на лекуващия лекар резултатите от своята работа. Той може да съобщи своето мнение относно лечението, но би трябвало да се въздържа от директна намеса, ако такава не му е предложена, освен в случаите на непосредствена опасност за живота на пациента.

Чл. 46. Споровете от етичен и деонтологичен характер между лекари са в компетенцията на комисиите по професионална етика на блс.

Чл. 47. (доп. - ДВ, бр. 85 от 2013 г.) Лекарят консултант или експерт не може да използва своята функция, за да набира клиенти за себе си или за трети лица и особено за осигурителни органи и институции, с които сътрудничи. Той трябва да се въздържа от всеки акт, който би могъл да повлияе на свободния избор на пациента.

Чл. 48. Лекарят е длъжен да дава мотивирана обективна преценка за своите сътрудници при издаване на характеристики.

Чл. 49. Лекарят помага на свой заболял колега и сътрудничи с тези, които го лекуват.

Чл. 50. Ако в отсъствие на лекуващия лекар пациентът се е обърнал за помощ към друг лекар, същият може да обслужи пациента, като при нужда да промени лечението, назначено от неговия колега. При първа възможност е длъжен да го уведоми за това и да впише промяната в медицинската документация.

РАЗДЕЛ IV. ЛЕКАРСКА ТАЙНА

Чл. 51. (1) Лекарската тайна включва всички сведения, които пациентът е споделил с лекаря във връзка със състоянието си, и факти, открити при прегледа и изследванията, извършени от последния, както и всичко, което лекарят е научил при упражняване на професията си относно пациента.

(2) Лекарската тайна се пази и по отношение на членовете на семейството на болния.

(3) Доверените от пациента тайни лекарят запазва и след смъртта му.

Чл. 52. Лекарската тайна се простира и върху цялата медицинска документация и илюстрационен материал, а така също и върху данните и заключенията на извършени консултации.

Чл. 53. Когато повече лекари лекуват едновременно или последователно един и същ пациент, те помежду си са свободни от лекарска тайна, освен при мотивирано несъгласие на пациента.

Чл. 54. При използване на информация от медицинска документация за целите на научна и преподавателска дейност данните и илюстрациите, които подлежат на задължителна тайна, могат да бъдат съобщени, ако гарантират анонимност на пациента. Не трябва да се допуска идентифицирането на пациентите от трети лица.

Чл. 55. Лекарят е задължен да дава информация за състоянието на своите пациенти на съответните институции в регламентирани от съществуващото законодателство случаи. В тези случаи лекарят се освобождава от отговорност за опазването на лекарската тайна.

РАЗДЕЛ V. ХОНОРАР

Чл. 56. (1) Лекарят получава хонорар (възнаграждение) за своя труд.

(2) Хонорар е всяко възнаграждение за извършена работа в качеството му на лекар.

(3) Хонорарът е тази част от стойността или цената на медицинската дейност, върху която лекарят има пълни права, съобразявайки се с този кодекс.

Чл. 57. Във всички случаи при определяне на своя хонорар лекарят се основава на принципа, че лекарската дейност е наука, изкуство и техника. При определяне на своя хонорар е недопустимо лекарят да го намалява под приетия от БЛС минимум за тази дейност.

Чл. 57а. (нов - ДВ, бр. 85 от 2013 г.) (1) Недопустими са всички форми на договаряне между лекари от различни специалности с цел подялба на хонорар, освен ако той не е изрично упоменат и достъпен като информация за пациента.

(2) Недопустими са всички форми на договаряне между лекари и фармацевти с цел подялба на хонорар.

(3) Недопустими са всички форми на договаряне между представители на фармацевтични фирми и лекари за изписване на лекарства и консумативи с цел придобиване на материални и други облаги.

Чл. 58. (1) (изм. - ДВ, бр. 85 от 2013 г.) Право на лекаря е да определи своя хонорар, като спазва правилата и реда за това, установени в съответното лечебно заведение.

(2) (отм. - ДВ, бр. 85 от 2013 г.)

(3) (изм. - ДВ, бр. 85 от 2013 г.) Незаплатен хонорар не може да бъде основание за отказ за оказване на спешна помощ на пациент, намиращ се в непосредствена опасност за живота. Лекарят не изисква хонорар при оказване на спешна медицинска помощ.

(4) Лекарят има право да се откаже от хонорара си в даден случай по собствена преценка съобразно своите разбирания и оценка на конкретни обстоятелства, но не да намалява хонорара си под приетия от БЛС минимум за тази дейност.

Чл. 59. При лекуване на колеги и на техните семейства лекарят на приема хонорар за положения труд, но приема заплащането на използваните лекарства и материали.

РАЗДЕЛ VI. ЛЕКАРЯТ И ОБЩЕСТВОТО

Чл. 60. Лекарят е активен член на обществото, съдейства за популяризирането на здравословен начин на живот и обществената хигиена.

Чл. 61. Лекарят е активен участник в реализиране на екологичното благополучие.

Чл. 62. (1) Обществото дължи на лекаря уважение, добра материална осигуреност и опазване на достойнството му.

(2) Лекарят сам утвърждава авторитета си със своя професионализъм, компетентност, знание, умение и благородство в отношението си към пациента и обществото.

(3) (нова - ДВ, бр. 85 от 2013 г.) Лекарят не може с поведението и действията си, с думи, дела или публикации да уронва престижа на професията, на съсловната организация и доброто име на колегите си.

Чл. 63. (изм. - ДВ, бр. 85 от 2013 г.) Изпълнението на нормите на лекарската етика се контролира от БЛС, като нарушенията се санкционират съгласно закона за съсловните организации на лекарите и на лекарите по дентална медицина, устава на БЛС и правилника за дейността на комисиите за професионална етика.

Чл. 64. (нов - ДВ, бр. 85 от 2013 г.) (1) Комисията по професионална етика на БЛС изпълнява методични функции към комисиите по професионална етика на районните колегии на БЛС при мотивирано искане от тях. Нейните решения имат препоръчителен характер.

(2) При необходимост в работата си комисията по професионална етика на БЛС и комисиите по професионална етика на районните колегии на БЛС могат да използват консултанти – експерти по специалности и юристи.

(3) Комисията по професионална етика на блс се самосезира/сезира и взема отношение и становища по повод изказвания, статии и интервюта, които уронват престижа и авторитета на лекаря и лекарското съсловие.

ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

Параграф единствен. (изм. и доп. - ДВ, бр. 85 от 2013 г.) Кодексът е приет от XXXIII, LVI и LVII извънреден събор на БЛС и се издава на основание чл. 9, т. 2 от закона за съсловните организации на лекарите и на лекарите по дентална медицина.

Извадка от неофициален раздел бр. 79 от 29.09.2000 г. на ДВ